

Polacy przy grobie św. Antoniego w Padwie, cz. 2: Kaplica polska (1896–2018), w: Natio Polona. Fontes et Studia, red. nauk. M. Lenart, Opole 2020.

Publikacja wydana w roku 2020 przez Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego powstała w ramach prac Zespołu do spraw inicjatyw podejmowanych z okazji jubileuszu 800-lecia Uniwersytetu w Padwie, powołanego przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego i stanowi kolejne opracowanie materiałów archiwalnych z zasobów Archivio della Veneranda Arca, dotyczących obecności oraz działalności Polaków na terenie Padwy. Tom drugi poświęcony jest głównie nowej kaplicy polskiej w bazylice św. Antoniego, powstałej u schyłku XIX stulecia. Monografia składa się z pięciu rozdziałów: *Działalność intelektualna i kultura artystyczna Camilla Boito, współtwórcy kaplicy polskiej w bazylice św. Antoniego w Padwie* Elżbiety Barbary Lenart; *Dekoracja malarska kaplicy polskiej pędzla Tadeusza Popiela – konkurs i realizacja: 1897–1899* Magdaleny Wrany; *Nieznane szkice, rysunki, projekty i kartony Tadeusza Popiela do kaplicy polskiej w bazylice św. Antoniego w Padwie* Marii Beatrice Gia; *Znaczenie polskich penitencjarzy dla powstania i dekoracji kaplicy św. Stanisława w bazylice św. Antoniego w Padwie* Marty Wojtkowskiej-Maksymik oraz *Bazylika św. Antoniego w Padwie jako miejsce promocji polskiej kultury i odzwierciedlenie religijności Polaków: 1896–2018* Mirosława Lenarta, który jest jednocześnie redaktorem tomu.

Spoiwem pracy jest zaznaczenie nowych i dawnych śladów polskiej obecności w Padwie – przede wszystkim w świątyni wybranej przez Polaków pod koniec XIX w. na miejsce wystawienia narodowego ołtarza. Ufundowali go ludzie pozbawieni możliwości manifestowania na swojej ziemi przywiązania do własnego narodu i kultury, podzieleni granicami zaborów. Tu, w kaplicy bazyliki św. Antoniego, mogli

dać wyraz patriotycznym treściom i żywić nadzieję na odzyskanie niepodległości. Miejsce to robiło duże wrażenie na odwiedzających Padwę Polakach, którzy pielgrzymowali tędy do Rzymu. Zarówno kaplicę, jak i same pielgrzymki można odczytać także jako manifestację polskości oraz zapewnienie opinii międzynarodowej, zwłaszcza papieża, o wierności wierze chrześcijańskiej i tradycjom narodu polskiego, który ma prawo dążyć do wolności.

W recenzowanej książce, oprócz zaprezentowania dokumentacji dotyczącej powstania kaplicy, znajdujemy szerokie ujęcie kulturowe i religijne powiązań polsko-włoskich, także z elementami biografii wybitnych jednostek takich jak Camillo Boito (słynny włoski architekt o polskich korzeniach) czy autor wystroju malarskiego kaplicy – Tadeusz Popiel. Atutem monografii jest szeroka prezentacja kultury i religijności polskiej w interakcji z kulturą Italii, przybliżająca wiele istotnych, a mało znanych szczegółów. Z niezwykłą starannością został tu również zobrazowany *genius loci* Padwy. Chociaż monografia posiada wyraźnie określony temat przewodni, prezentowany jest on z różnych ujęć, co pozwala zachować spójność, a jednocześnie różnorodność – w pracach zbiorowych nie jest to regułą. Tom poświęcony polskiej kaplicy przy grobie św. Antoniego w Padwie – jak pisze autor *Wprowadzenia* Mirosław Lenart – „ujawnia kulturę żywą, twórczą, a przede wszystkim świadomą swojej ciągłości”. Kiedyś kaplica zwracała uwagę współczesnych na Polskę – dziś stanowi świadectwo tego, w jaki sposób historia danego państwa może budować poczucie tożsamości oraz więzi między narodami, sięgając do wspólnych korzeni. Polska kultura i dawniej, i dziś bywa dostrzegana dzięki zabytkom, świadectwom materialnym, ale także, a może przede wszystkim, dzięki pasjonatom ze świata nauki i sztuki, którzy wspierają się nawzajem i propagują polską kulturę w kraju i poza jego granicami.

Doskonałym uzupełnieniem tomu jest 58 starannie opisanych ilustracji, dokumentujących wyniki prac badawczo-konserwatorskich, jakie prowadzone były w kaplicy w latach 2017–2018 dzięki funduszom z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, przekazanym w 2017 r. Muzeum Narodowemu w Krakowie jako dotacja celowa. Należy dodać, że informacje publikowane w tomie pochodzą

bezpośrednio od osób, którym powierzono konserwację kaplicy: jedna ze współauterek – Elżbieta Barbara Lenart, odpowiedzialna była za nadzorowanie badań oraz konserwację nagrobków (dokumentacja konserwatorska znajduje się m.in. w Archiwum Veneranda Arca di San Antonio oraz Accademia dei Rampanti).

Wydany w 2020 r. tom wpisuje się zatem doskonale w promocję kultury polskiej w Italii oraz niejako dokumentuje czynności podjęte¹ przy renowacji kaplicy z okazji uroczystości obchodzonej w 2018 r. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości.

Beata Gaj

Dr hab. BEATA GAJ, prof. ucz. – kierownik kierunku filologia klasyczna na Wydziale Nauk Humanistycznych UKSW w Warszawie, zatrudniona w Katedrze Literatury Greckiej i Łacińskiej. Zainteresowania badawcze: neolatynistyka (wiceprezes Międzynarodowego Stowarzyszenia Neolatynistów Słowiańskich), genologia, retoryka, historia kultury, religii i literatury greckiej oraz łacińskiej.

¹ Czynności te dotyczyły renowacji przede wszystkim dwóch brązowych popiersi znajdujących się w polskiej kaplicy (Erazma Kretkowskiego z 1559 r. i Jana III Sobieskiego z 1906 r.) oraz pięciu marmurowych płyt pamiątkowych (płyty epitafijnej Krzysztofa Sapiehy, płyty Aleksandra Kazimierza Sapiehy, płyty fundacyjnej krypty i ołtarza św. Stanisława z 1607 r., a także płyty upamiętniającej powstanie kaplicy polskiej św. Stanisława w 1899 r. oraz płyty z napisem dewocyjnym z krypty i ołtarza polskiego z 1607 r.). Por. *Polacy przy grobie św. Antoniego w Padwie*, cz. 2, s. 247.